

Türk ve Avrupa Birliği Hukukunda Damping Politikaları ve Dampinge Karşı Alınan Önlemler

Dumping Policies in Turkish and European Union Laws and Measures Against Dumping

Av. Merve Ceren SEYHAN, LL.M. ^(*)

Öz:

Ülkemiz bir yandan ihracatı artırmak için her türlü ekonomik, hukuki ve teknik önlemleri alırken, diğer yandan yerli üreticilerini dış ticaretini gerçekleştirenken oluşacak haksız rekabetten de koruması gerekmektedir. Haksız rekabetin farklı bir teza-hürü şeklinde oluşan dumping müessesesi, dumpingli ithalattan zarar görme, endüstrilerde rekabet gücü kaybı, araştırma geliştirme ve markalaşma faaliyetlerinin yetersizliği vb. şekillerde ortaya çıkabilmektedir. Damping karşı önlemlerin menşee saptırması yapılarak etkisiz hale getirilmeye çalışılması durumunda bunun tespiti ve buna karşı önlemlerin uygulanması önem arz etmektedir. Bu kapsamda ticaret politikası savunma araçlarından biri olan dumping, genel özellikleri ve hukuki düzenlemeler kapsamında ele alınarak incelenecek, ayrıca konu Türkiye ve Avrupa Birliği tarafından çıkarılan mevzuat, uygulamalar ve uygulamalara ilişkin yürütülen soruşturma önlemleri çerçevesinde değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler:

Dumping, Haksız Rekabet, Dış Ticaret, Soruşturma, Anti Damping Vergileri.

Abstract:

Within the confines of our nation, the pursuit of augmented exportation is accompanied by the implementation of multifaced economic, legal, and technical strategies. Simultaneously, it is essential to safeguard domestic producers from unfair competition practices that may arise during international trade engagements. Unfair competition can take diverse forms, with one prominent manifestation being the phenomenon of "dumping." The ramifications of dumped imports encompass adverse effects such as the erosion of industrial competitiveness, an insufficiency in research and development endeavors, and diminished branding activities, among others. Whether countermeasures against dumping are bypassed through the manipulation of product origin, the identification of such manipulations and the subsequent enforcement of corrective actions become of paramount significance. In this contextual framework, the concept of dumping, regarded as one of the pillars of trade policy defense mechanisms, will be examined regarding its overarching characteristics and the pertinent legal provisions. Furthermore, this examination will encompass an assessment of the subject within the purview of the legislative measures, practical applications, and investigative protocols undertaken by both Turkey and the European Union.

Keywords:

Dumping, Unfair Competition, Foreign Commerce, Investigation, Anti-Dumping Duties.

^(*) Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Doktora Programı Öğrencisi, Ankara - Türkiye,
E-posta: merve.ceren90@gmail.com; Orcid No: <https://orcid.org/0000-0002-2372-3231>.
Makale Geliş Tarihi: 08.11.2023 - Makale Kabul Tarihi: 08.12.2023.

Giriş

Üreticilerin kendi ürünlerini iç piyasada pazarlarken ithalat ile gelen ürünün yerli işletmelere zarar vermesi sonucunda ticaret politikası savunma aracı arasında yer alan dumping müessesesi ortaya çıkmaktadır. Bu zarara ilişkin talep üzerine veya ilgili makamların piyasadaki dengenin sağlanması amacıyla re'sen de başlatılabileceği bir soruşturma süreci bulunmaktadır. Damping soruşturmaları, genel olarak ithalattan kaynaklanan zararın varlığı konusunda yeterli delillerin bulunması durumunda açılmaktadır. Bu hususa riayet edilmesi çok önemlidir. Soruşturmalar, niteliği itibarıyla ithalatı engelleme amacıyla yapılmamalıdır. Soruşturmalar neticesinde haksız rekabet oluşturan ve zarar veren işletmelere anti dumping vergisi uygulanmaktadır. Anti dumping vergileri bazen uygulamada ekonomik sebepler ilgili olmayabilir, aksine ticaret savaşının konusunu da oluşturabilmektedir. Bu kapsamda bir ülkeye karşı anti-dumping vergisi uygulanması halinde o ülkenin vergiyi uygulayıcı ülkenin herhangi bir ürününe de soruşturma başlatma riski olduğu unutulmamalıdır.

I. Ticaret Savunma Araçları

Trade defence instruments (TDI) olarak adlandırılan ticaret savunma araçları, özellikle bazı sektörlerde küresel kapasite fazlasının arttığı zamanlarda üçüncü ülkelerden gelen uygulamalar ve AB şirketleri için pazarın düzenlenmesinde haksız ticarete karşı mücadelede hayati bir rol oynamaktadır.¹

Avrupa Birliği Komisyonu, AB'nin temel anti dumping ve sübvansiyonla mücadele (AD/AS) Düzenlemelerine ilişkin kurallarının modernleştirilmesine yönelik bir öneriyi kabul etmiştir. Reform ile soruşturmaların şeffaflığını, öngörülebilirliğini ve AD/AS tedbirlerinin uygulanmasının etkinliğinin artırılması amaçlanmıştır. Kurumlar arası görüşmelerin ardından 2017 Aralık'ta siyasi anlaşmaya varılmıştır. Daha sonra Parlamento tarafından 2018 Mayıs'ta metin resmi olarak kabul edilmiştir.²

Dünya Ticaret Örgütü Anlaşmaları uyarınca ticaret politikası savunma aracı üç şekilde düzenleme alanı bulmuştur. Bunlar; dampinge karşı önlem, sübvansiyona karşı önlem, korunma önlemleri olmak üzere üçe ayrılmıştır. İlk iki önlem haksız rekabete karşı, ülke veya ülkeler özelinde uygulanırken, korunma önlemleri bir ürünün ithalatındaki artışın ilgili sanayi dalı üzerinde zarara veya zarar tehdidinde neden olması halinde, ülke ayırt etmeksizin tüm ülkelere karşı uygulanmaktadır.³

¹ [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/621884/EPRS_BRI\(2018\)621884_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/621884/EPRS_BRI(2018)621884_EN.pdf), (E.T.09.09.2023).

² [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/621884/EPRS_BRI\(2018\)621884_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/621884/EPRS_BRI(2018)621884_EN.pdf), (E.T.09.09.2023).

³ <https://ticaret.gov.tr/data/5bb71aa113b87613d802b783/Damping%20ve%20S%C3%BCbvansiyon%20Rehber.pdf>, (E.T.10.09.2023).

Ticaret politikası önlemi almak üzere soruşturma başlatabilmek için ithalatta haksız rekabete dayandığına veya ithalatta çok ciddi bir artış olduğuna dair kanıtların ortaya konması gerekir. Uygulanacak önlemin türüne göre karşılanması gereken kriterler değişmekte olup, aşağıda ayrıntılarıyla ele alınmaktadır.

A. Sübvansiyon

Bir ürün için doğrudan veya dolaylı mali katkı veya herhangi bir gelir veya fiyat desteği sağlayan ve ürünün kaynağı olan ülkenin veya ihracatçı ülkenin fayda sağlayan etkiye sübvansiyon denilmektedir.⁴

Hükümet veya yerel yönetimler tarafından işletme zararlarının silinerek doğrudan mali katkı sağlanması veya gelir ya da kurumlar vergisi muafiyeti tanınması, ithal girdiler için ödenen dolaylı vergilerden daha fazlasının iadesi gibi durumlar sübvansiyona örnek gösterilebilir.

B. Korunma Önlemi

Bir üretim dalının öngörülemez bir şekilde ani ve ciddi bir şekilde artan ithalattan etkilenmesi halinde ve artan ithalatın üretim dalı üzerinde zarara veya zarar tehdidinde neden olması durumuna yönelik korunma önlemi alınabilir. İthalatın haksız rekabete neden olması kriteri korunma önlemi alınması açısından gerekli olan bir kriter değildir. Ancak damping ve sübvansiyon önlemlerinde bu kriter aranmaktadır.⁵

Korunma önlemi tek bir ülke özelinde değil, tüm ülkelere karşı uygulanır ve bu ülkelerden yapılan ithalata yönelik önlem alınır. Korunma önlemleri ile ek mali yükümlülükler getirilebilir, gümrük vergisinde artış yapılabilir ve tarife kontenjanı veya bunların bileşimi şeklinde yapılabilir. Korunma önlemi kesintisiz olarak azami on yıl süreyle bir ürün veya ürün grubunun ithalatında uygulanabilir.⁶

C. Damping

Kural olarak damping, bir malın normal değerinin altında, diğer bir ifadeyle, ihracatçı ülkenin iç piyasa fiyatlarının altında bir fiyatla yabancı ülkeye ihraç edilmesidir.⁷ Bu kapsamda dampingin gerçekleşebilmesi için iki ülke arasında fiyat farklılığının olması ve ithal edilen mala ilişkin iç pazarda daha düşük bir fiyatla piyasaya girilmesi beklenmektedir.

⁴ https://ticaret.gov.tr/data/5bb71aa113b87613d802b783/1_Damping%20ve%20S%C3%BCbvan%20siyon%20Rehberi_2023.pdf, (E.T.11.09.2023).

⁵ https://ticaret.gov.tr/data/5bb71aa113b87613d802b783/1_Damping%20ve%20S%C3%BCbvan%20siyon%20Rehberi_2023.pdf, (E.T.11.09.2023).

⁶ https://ticaret.gov.tr/data/5bb71aa113b87613d802b783/1_Damping%20ve%20S%C3%BCbvan%20siyon%20Rehberi_2023.pdf, (E.T.12.09.2023).

⁷ Murat Ozan BAŞKOL, İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesinde Anti-Damping Soruşturmalarının Etkinliği, Ekonomi Bilimleri Dergisi Cilt 2, Sayı 1, 2010, s.108.

II. Damping

A. Dampingin Tanımı

“Damping” terimi, “düşük fiyatlarla ihracat” anlamına gelmekte olan İngilizce bir kavramdır. Damping, bir ülkeden gelen malların başka bir ülkenin pazarına normal değerinden daha düşük bir fiyatla sunulması durumunda ortaya çıkmaktadır.⁸ Bu durum, bir ülkeden ihraç edilen bir malın fiyatının, aynı malın aynı ülkedeki satış fiyatından daha ucuz olması durumu anlamını da taşımaktadır.⁹

Damping, ürünlerin gerçek değerlerinin altında fiyatlarla satılması nedeniyle haksız rekabetin bir tezahürü haline gelmiştir. Üreticilerin yurt içi pazarda mallarını satamadıklarında ürünlerin yurtiçi fiyatlarını düşürmemek amacıyla diğer yabancı pazarlara ürünlerini boşaltmaları olarak ‘dump’ anlamında kullanılmış ve damping kavramı ilk bu ifade ile gündeme gelmiştir.¹⁰

Ülkeler arasında gerçekleştirilen fiyat farklılaştırmasının da damping sayılmaktadır. Dampingin hangi tarafa doğru olduğu yönünde belirsizlik olması damping tanımının uygulamada yetersiz kalmıştır. Bundan dolayı damping müessesesinin daha detaylı bir tanımının yapılması için uzun süre üzerinde çalışılmıştır ve sınırları 1920’li yıllara kadar tartışılmıştır. Dünya Ekonomi Konferansında 1927 yılında toplanarak bu konu ele alınmış, ancak taraflar açısından uzlaşmaya yönelik herhangi bir karar alınamamıştır.¹¹ Damping günümüzde ekonomik bakımdan ürününü yabancı piyasaya ihraç ederken malın fiyatının, iç piyasada yer alan normal piyasa fiyatının altında olması halinde ortaya çıkmaktadır.

Damping kavramı ilk olarak 1923 yılında fiyat farklılaştırmasının ulusal piyasalar arasında yapılması şeklinde Jacob Viner tarafından tanımlanmıştır.¹² Bu ta-

⁸ Normal değer: Genellikle ürünün ihracatçı ülkedeki piyasa fiyatı olarak kabul edilir. Bununla birlikte, satış yoksa yalnızca küçük bir satış hacmi varsa veya iç pazardaki satışlar zararlı yapıyorsa, ürünün normal değeri normal olarak ihracatçı ülkedeki üretim maliyeti artı satış, genel ve idari giderler ve Kâr için uygun bir miktar. Piyasanın bozulması ülke ekonomisini önemli derecede etkilemektedir. Bu etkilerden korunmak amacıyla özel hükümler getirilmiştir. Örneğin Pazar kaybının düşük fiyat seviyeleri veya karlılığı nedeniyle olması durumu neden olabilir. Ayrıca benzer veya aynı ürünün ithal edilmesi de bu durumu örnek gösterilebilir. Bu durumların karşısında anti dumping tedbirleri alınmaktadır. Anti dumping tedbiri, bir ürünün normal değerinin altında fiyatla satılması halinde üreticilerin ciddi zarara maruz kalması sonucunda o ürünün ithalatına karşı tedbir alınmasıdır. Ayrıca dumping marjı da göz önünde bulundurulmalı, aynı ihracatçının kendi pazarında o ürün için talep ettiği fiyat, yani ihracat fiyatı ile ürünün normal değeri arasındaki farkın bulunması ile hesaplanmaktadır.

⁹ [https://www.zoll.de/DE/Fachthemen/Zoelle/Zolltarif/Antidumping/antidumping_node.html#:~:text=Dumping%20liegt%20vor%2C%20wenn%20Handelswaren,gleichen%20Ware%20im%20selben%20Land,\(E.T.01.10.2023\).](https://www.zoll.de/DE/Fachthemen/Zoelle/Zolltarif/Antidumping/antidumping_node.html#:~:text=Dumping%20liegt%20vor%2C%20wenn%20Handelswaren,gleichen%20Ware%20im%20selben%20Land,(E.T.01.10.2023).)

¹⁰ Ayşenur Yaman, Türkiye’nin Uluslararası Ticarete Karşılaştığı Damping Sorunu ve Anti-Damping Vergisi Uygulamaları, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2019, s.16.

¹¹ Hanife Dirikkan, Karşılaştırmalı Hukuk Açısından Damping ve Antidamping Önlemler, İzmir 1996, s.6.

¹² Onur Elele, Uluslararası Ticarete Damping ve Antidamping, Ankara 2008, s.21.

nımda ile anlatılmak istenen, yerli piyasa ile yabancı piyasa talepleri arasındaki fiyat farklılaştırmasının esneklikten kaynaklanan farklılık olduğu ileri sürülmüştür.¹³

Damping, eksik rekabet piyasalarında uygulanan bir tür üçüncü derece fiyat farklılaştırmasıdır. Talep esnekliğinin yabancı piyasalarda yurtiçi piyasalara göre daha düşük olması halinde ihracat yapan firma, yabancı piyasasında yer alan yüksek fiyat belirlemektedir, buna karşın yabancı piyasada ürüne olan talebin fazla olması halinde piyasada yer almak isteyen işletme daha düşük fiyat belirleyerek piyasa payını artırmaya çalışmaktadır.¹⁴

1. Dampingin Hukuki Tanımı

General Agreement on Tariffs and Trade yani Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) GATT VI. Maddenin Uygulanmasına İlişkin Anlaşması (Anti-Dumping Anlaşması-ADA) ile Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşması (SCM) düzenlenmiştir. GATT'ın IV. maddesinin uygulanmasına ilişkin anlaşmasının ikinci maddesinde genel kabul gören tanım yer almakta olup, önceki ulusal mevzuatlarda yer alan tanımlardan etkilenecek madde hükmünde yer alan tanım düzenlenmiştir. Söz konusu hükme göre, GATT kurallarının etkisi altında ihracatçı ülkede tüketime konu benzer ürüne ait ihrac fiyatı normal değerinin altında kalması durumunda, dumping işleminin yapılması gerektiği sonucu ortaya çıkmaktadır.¹⁵

Bir ürünün normal değerinin ve ürüne ait ihrac fiyatının belirlenmesi ürüne ait menşe ülkelere veya ürünü ihrac ya da ithal eden ülkelere yer alan uygulamalara göre değişmektedir. Ürüne ait değer, menşe ya da ihracatçı ülkenin veya üçüncü bir ülkeye sağlanan ürünün ihrac fiyatları ile menşe ülkedeki ürün değerleri ya da ürünün üçüncü ülkedeki maliyeti veya fiyatları esas alınarak hesaplanmaktadır.¹⁶

Bu bağlamda ulusal pazarlar arasında gerçekleşen fiyat farklılaştırması hukuki tanım açısından yeterli olmamakta, ancak aynı zamanda uluslararası fiyat ayırımının diğer etkenleriyle birlikte tüm çeşitlerinin içermemektedir. Aslında hukuki anlamda dumping, çeşitli uygulamaların bir tezahürü olarak ortaya çıkmaktadır. Her ne kadar hukuki tanım ekonomik tanımdan daha geniş kapsamlı olsa da, dumping olarak tanımlanan bazı fiyat farklılaşmalarını içeren belirli eylem ve uygulamaların hukuki tanımın dışında bırakılmıştır.¹⁷

¹³ Jacob Viner, *Dumping as a Method of Competition in International Trade*, The University Journal of Business, Vol.1, No.1 (Nov., 1922), pp. 34-53, s.35 vd.

¹⁴ Yaman, s.16.

¹⁵ <https://ticaret.gov.tr/dis-iliskiler/cok-tarafli-ve-bolgesel-iliskiler/cok-tarafli-iliskiler/dunya-ticaret-orgutu-dto>; M. Feyzal Yıldız, *Avrupa Topluluğu ve Türk Mevzuatında Anti-Dumping Uygulamalar*, İstanbul 1998, s.14.

¹⁶ Yıldız, s.15.

¹⁷ <https://ticaret.gov.tr/data/5b88499413b87711604c934e/Anti-damping-Anlasmasi-Turkce.pdf>, (E.T.15.09.2023).

2. Dampingin Ekonomik Tanımı

Damping ekonomik olarak yalnızca iç pazarlarda yer alan fiyat farklılaştırması tanımlanmıştır. Bu konuda Viner, fiyat farklılaştırması için;

- Öncelikli olarak genel bir pazarın bulunması gerektiğini,
- Pazarın iki ya da daha alt bir pazara bölünmesi gerektiğini,
- Alt pazarlardan en az bir pazarın diğerinden soyutlanması gerektiğini,
- Soyutlanan alt pazarlarda da satıcının belli bir derecede tekel gücünün bulunması gerektiğini ifade etmiştir.¹⁸

Fiyat farklılaştırması farklı ihraç pazarlarında uygulanabilir olmalıdır, iç ve dış pazar arasında gerçekleşmesine gerek bulunmamaktadır. Pazar izolasyonunu, uluslararası ticarete sağlayan faktörler şunlardır;

İthal kısıtlamaları, diğer tarife dışı engeller ve yüksek tarifelerde belirtilen faktörler genellikle arzı gerçekleştirenin iç pazarında yer almakta olup, kendi pazarı da onu destekler mahiyette bulunmaktadır. Söz konusu faktörler, kendi ürünlerine daha az talebi bulunması halinde daha fazla fiyat sağlamak amacı ile oluşmaktadır.¹⁹

B. Dampingin Diğer Görünüş Biçimleri

1. Hizmet Dampingi

Hizmet ihracatı yapılması halinde ihraç edilen hizmete yönelik takdir edilen fiyatlar iç piyasadan daha düşük olması halinde hizmet dampingi oluşmaktadır. Bu durum bir nevi fiyat farklılaşması oluşturmaktadır. Ancak yalnızca ürünlere uygulanan damping olması nedeniyle dampingin hukuki tanımının dışında kalmaktadır.²⁰

2. Navlun Dampingi

Normal değer altında ihraç edilen ürünün navlunun mal edilmesi durumunda navlun dampingi gerçekleşmiş olmaktadır. İhracatçı ülkede ya da malların yüklendiği ülke ile ihracatçı veya ithalatçı ülke arasında gerçekleşen ve tercih edilen bir oran ile sağlanmaktadır.

Navlun bir hizmet olarak gerçekleştirilmesi durumunda, GATT IV. maddesi anlamında değerlendirilmeyerek, ihracat için tercih edilen değer, hükümet tarafından karşılanması durumunda bu durumda dampingin değil, sübvansiyonun varlığı kabul edilmektedir.²¹

¹⁸ Yaman, s.13.

¹⁹ Yaman, s.14.

²⁰ Yıldız, s.15.

²¹ Anti Damping ve Telafi Edici Vergiler GATT Uzmanlar Grubu Raporuna göre Aktaran Yıldız, s.15.

Bir ülkenin iç piyasasındaki alım gücü dış piyasadaki alım gücünden düşük olması ve ülkenin para biriminde değer kaybı olması durumunda kur dampingi söz konusu olmaktadır. Bu değer kaybı, ihracatı teşvik ederken ithalatı da engellemektedir. Bu durum ikinci dünya savaşı zamanında bazı ülkelerde Dilenci Komşu politikası şeklinde adlandırılarak uygulanmıştır. GATT döneminde yer alan damping tartışmalarında kur dampingi ihracat lehine kullanılmıştır.²²

3. Sosyal Damping

İthal ürünlerinin daha düşük fiyatta olması üretimde yer alan emeğin düşük maliyetli olmasından kaynaklanması halinde sosyal damping gerçekleşmiş olmaktadır. Düşük bedelli ithalatın yapılmasına rağmen ürün ihracatçı ülkede eşdeğer bir fiyat ile satılması durumunda artık dampingin varlığından söz edilmemektedir.²³

C. Dampingin Ortaya Çıkışı

1. GATT Öncesi Durum

General Agreement on Tariffs and Trade yani Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) 30 Ekim 1947 yılında 23 ülke tarafından imzalanan ve 1 Ocak 1948 tarihinde yürürlüğe giren bir anlaşmadır. Ancak bu kuruluşun öncesinde 1920 ve 1930'lu yıllara göz atılması gerekmektedir. İkinci Dünya Savaşı dönemi ülkeleri hem ekonomik hem de siyasi açıdan bir gerilemeye maruz kalarak büyük zarar görmüştür. Bu dönemde Amerika Birleşik Devletlerinin girişimiyle ekonomik işbirliklerinin oluşturulması ve geliştirilmesi için ilk adımlar atılmıştır. Birinci Dünya Savaşı dönemi öncesinde uygulanan düşük tarife oranları İkinci Dünya Savaşı ile birlikte durma aşamasına gelmiş ve dünya ticareti bu durumdan olumsuz etkilenmiştir.

İlk olarak 1927 yılında Dünya Ekonomi Konferansı toplanmıştır. Konferansta tarife düzeyleri tartışılmış, en çok kayrılan ülke kuralı ve gümrük değerini belirleme gibi konular ele alınmıştır.²⁴ 1929 yılında gerçekleşen Büyük Buhran'ın 1929 gerçekleşmesi sonucunda ekonomik ve ticari yönden yapılan toparlanma girişimleri tekrar zarar görmüştür. Kendisine komşu ülkeleri zarara sokma politikalarının neden olduğu ticaret engelleri ile birlikte ilerleyen yıllarda ticaret uygulamaları daha da fazla gerilemiştir.²⁵

Kanada 1904 yılında ilk iç mevzuat düzenlemesini yapmıştır. Daha sonra Amerika Birleşik Devletleri, Avusturalya, Güney Afrika, Japonya, Fransa ve Yeni Zelanda ile Birleşik Krallık gibi ülkeler de anti damping kurallarını uygulamaya başlamışlardır.

²² Yıldız, s.16.

²³ Yıldız, s.16.

²⁴ Yaman, s.24.

²⁵ Dirikkan, s.53.

Birinci Dünya Savaşı sonrasında Almanya ekonomisini düzeltmek istemiş ve bu uygulamalarının temel nedeninin dumpingli ihracat politikaları oluşturmuştur. Anti dumping önlemleri 1980'li yıllar öncesinde çok sık uygulanmamıştır. Ayrıca GATT tarafından anti dumping yaptırımları ile ilgili kayıtların tutulmasına ilişkin herhangi bir karar alınmadığından, alınan önlemlere dair bilinen bir kayıt bulunmamaktadır.²⁶

2. GATT Dönemi

GATT, kararname ile imzalanan bir uluslararası ticaret anlaşmasıdır. GATT bir kuruluş değildir ve taraf ülkelerin dahil olduğu bir anlaşmadır. GATT 1947 dönemi ile uluslararası ticarete meydana gelen anlaşmazlıklar bir sistem içerisinde gerçekleştirilmiştir. Bu dönemde ülkeler arasında oluşan uyuşmazlıklar Konsey Başkanı tarafından karara bağlanmıştır. Sonraki yıllar içerisinde üye ülkeler tarafından temsil edilen temsilciler ile çalışma grupları düzenlenmiş ve uyuşmazlıklar temsilciler vasıtasıyla çözülmeye başlanmıştır.²⁷ İlerleyen süreçte çalışma gruplarının yerine paneller yapılmaya başlanmıştır. Panellerde bağımsız uzmanlar yer almış ve bu uzmanlar genelde uyuşmazlıkta herhangi bir tarafı temsil etmeyen üç ya da beş kişiden teşekkül etmiştir. Kararın süreci açısından taraf ülkelerin alınan karara ve panel tarafından hazırlanan rapora onay vermesi önem arz eder. Uzmanlar tarafından hazırlanan raporların geçerlilik kazanabilmesi için Konsey tarafından onaylanması gerekmektedir, böylece ülkeler açısından bağlayıcı bir nitelik kazanmaktadır.

Panellerde taraf olan ülke temsilcilerinin bulunması ve bazı zamanlarda uyuşmazlıklar konusunda anlaşmaya varamaması nedeniyle çözüm mekanizması olarak yer alan panellerin işlerliğine karşı bir güvensizlik oluşmuş ve bu nedenle alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri arayışına girilmiştir.²⁸

- GATT 1947'de yer almıştır.
- Dampinge karşı anti dumping vergisi yetkisi verilmiştir.
- İhracat subvansiyonlarına karşı ithalatçı ülkenin telafi edici vergi uygulama hakkı verilmiştir.
- Engellerin kaldırılması ve uluslararası ticaretin kural ve disiplinlere dayandırılmıştır.

²⁶ Yaman, s.36.

²⁷ Yaman, s.25.

²⁸ T.C. Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Genel Müdürlüğü. -Dünya Ticaret Örgütü Kuruluş Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun Tasarısı ile Dışişleri ve Plan ve Bütçe Komisyonları Raporları (1/800). S.B.02.0KKG/101-760/05770, 22/12/1994, <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d19/c078/tbmm19078072ss0760.pdf>, (E.T.01.11.2023).

- Görüşmelerde “karşılıklı ödün” (reciprocity) ilkesi benimsenmiştir.
- Miktar kısıtlamaları yerine tarifeler yoluyla koruma sağlanmıştır.
- Öngörülebilir ve şeffaf ve bir ticaret sistemi oluşturulması amaçlanmıştır.
- Tarifeler yapılmış ve zaman içinde aşağı çekilmiştir.
- Ticaretin serbestleştirilmesi amaçlanmıştır.
- Tokyo Görüşmelerinde Anti Damping Kodu ve Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Vergiler Kodu benimsenmiştir.

GATT, 1947 yılında Cenevre’de yapılan ilk toplantı ile taraf ülkelerin imzaladığı anlaşma ile başlayan bir dönemdir. Bu dönem 1994 yılında yapılan Uruguay Roundu olarak adlandırılan son toplantının yapılması ile Dünya Ticaret Örgütü’nün (World Trade Organization (DTÖ-WTO)) 1995 yılında kurulmasına kadara sürmüştür. Anılan süre zarfında anti dumping vergileri ile ilgili olarak görüşmeler yapılmıştır ve bu görüşmeler sırasında haksız rekabetin önüne geçilmesi amacıyla ülkeler kendileri iç düzenlemeler yapmaya başlamış ve böylece uluslararası anlaşmalara işlerlik kazandırılmasının yolu açılmıştır.²⁹

Toplantı	Tarihi
1. İlk Konferans-Cenevre, İsviçre	1947
2. İkinci Konferans-Annecy, Fransa	1949
3. Üçüncü Konferans-Torquay, İngiltere	1950-1951
4. Dördüncü Konferans-Cenevre, İsviçre	1955-1956
5. Dillon Görüşmeleri-Cenevre, İsviçre	1961-1962
6. Kennedy Görüşmeleri-Cenevre, İsviçre	1964-1967
7. Tokyo Görüşmeleri-Cenevre, İsviçre	1974-1979
8. Uruguay Görüşmeleri-Punta del Este, Uruguay	1986-1994

3. Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ)

Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ), dünya ticaretini düzenleyen 164 üyeli uluslararası bir kuruluştur. Ticaret anlaşmalarının müzakere edilmesinin çerçevesini belirler ve ticari anlaşmazlıkların çözümüne yönelik kuralları vardır. AB üye ülkeleri genellikle Avrupa Komisyonu tarafından temsil edilmektedir.

Adil olmayan ticari uygulamalarla mücadele konusunda DTÖ üyeleri, örgütün anlaşmazlıkların çözümünü kolaylaştıran prosedürlerini takip etmeyi kabul etmiştir. DTÖ kuralları, ülkelerin başka bir pazarda yapay olarak düşük fiyatlarla ürün satması durumunda neler yapılabileceğini ortaya koymaktadır.³⁰

²⁹ Dirikkan, s.61.

³⁰ Nurdan Aslan/Ayşenur Yaman, Türkiye’nin Uluslararası Ticarete Uyguladığı ve Karşılaştığı Anti-dumping Vergileri Üzerine Bir İnceleme, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7 (2), Ekim 2020, s.238-256.

Dünya Ticaret Örgütü (World Trade Organisation (WTO) WTO = Dünya Ticaret Örgütü), tarım sektörü hariç, dumping yöntemlerini yasaklamaktadır. Dış ticarete gümrük vergileri genellikle anti dumping önlemi olarak alınmaktadır. Bu bağlamda, dumping alanındaki iki pazar açısından önemli olan rakamdır. Dumping ve zarar marjı ile, dumping şüphesi profesyonelce kontrol edilebilir ve gerekirse doğrulanabilir. Öte yandan, anti dumping vergisi yüzde olarak ifade edilen iki rakamdan en düşük olanı kadar alınabilmektedir.³¹

GATT döneminde anlaşma üzerinde üye ülkeler tarafından çok fazla düzenleme yapılmasına gidilmiştir. 1947-1994 yılları arasında sekiz defa görüşme gerçekleştirilmiş ve bu süre zarfında sekizinci tur olan Uruguay Turunda anlaşmanın son halini almıştır.³² Uruguay Görüşmelerinin bir diğer sonucu da DTÖ'nün kurulması olmuş ve bu turda alınan karar ile birlikte DTÖ 1995 yılında faaliyetlerini yürütmeye başlamıştır.

Görüşmeler kapsamında birçok alanı ilgilendiren konular ele alınmış ve bazı sonuçlar elde edilmiştir. Bunlar; sanayi malları üzerindeki gümrük tarifeleri, gönüllü ihracat kısıtlamaları, az gelişmiş ülkelere bağlayıcı tarife indirimleri, tarımla ilgili taahhütleri, tekstil ve giyim sektörü, hizmetler ticareti, sınai ve fikri mülkiyet hakları, kural dışı olarak belirli durumlarda uygulanabilecek miktar kısıtlamaları, ticaret politikalarının gözden geçirme mekanizması (TPRM), ticaretle ilişkili yatırım önlemleri olmak üzere birçok konuda anlaşmanın kapsamı genişletilmiştir.³³

DTÖ ile birlikte üye ülkeler tarafından imzalanarak karara konulan Kuruluş Anlaşması ile Ticaret Anlaşması ve diğer düzenlemeleri de kapsamıştır. Bu anlaşma ile yer alan düzenlemeler, GATT'ta yer alan anlaşmadan daha detaylı ve kapsamlı şekilde yapılmış, ayrıca yaptırım gücü de daha etkin bir işlerlik kazandırılmıştır. Gerçekleştirilen görüşmelerde GATT 1947 sözleşmesinde çeşitli değişiklikler yapılmış ve bu şekilde oluşan GATT 1994 yürürlüğe giren tüm anlaşma ve uygulamalar aynı şekilde DTÖ bünyesine almıştır. Bu nedenle bu anlaşmaya GATT 1994 ya da GATT 94 de denilmektedir.³⁴

DTÖ ile GATT ile kıyaslanması sonucunda, DTÖ'nün çok daha geniş bir kapsama ve sorumluluğa sahip olduğu, DTÖ'nün amaçlarının arasında üye ülkelere ilişkin incelemeler yapmak yer almaktadır. Ticari alanda gelecekte oluşabile-

³¹ [https://www.it-business.de/was-ist-dumping-a-864064/#:~:text=In%20der%20Regel%20erhofft%20sich,auch%20im%20Steuer%2D%20und%20Lohnbereich.&text=Wenn%20zum%20Dumpingpreis%20verkauft%20wird,die%20niedrigen%20Preise%20freuen%20kann,\(E.T.09.09.2023\).](https://www.it-business.de/was-ist-dumping-a-864064/#:~:text=In%20der%20Regel%20erhofft%20sich,auch%20im%20Steuer%2D%20und%20Lohnbereich.&text=Wenn%20zum%20Dumpingpreis%20verkauft%20wird,die%20niedrigen%20Preise%20freuen%20kann,(E.T.09.09.2023).)

³² Aslan/Yaman, s.240.

³³ Yaman, s.28.

³⁴ Yaman, s.30.

cek uyumsuzluk ve sorunlara ilişkin ikili önlemler alınmasından ziyade uyumsuzlukların çok taraflı mekanizmalarla çözülmesini sağlanması amaçlanmıştır.³⁵

Bu amaçla, uluslararası ticarete DTÖ anlaşmasına aykırılık oluşturduğu gerekçesiyle açılan dumping soruşturmaları, diğer soruşturmalarda olduğu gibi, Anlaşmazlıkların Halli Mekanizması ile yürütülmektedir.³⁶ Söz konusu mekanizma DTÖ Anlaşması ekinde yer verilen Anlaşmazlıkların Halli Kural ve Usulleri Hakkındaki Mutabakat Metni (AHMM) ile oluşturulmuştur. AHMM, üye devletler arasında DTÖ anlaşması ve ekinde yer verilen anlaşmaların uygulanması veya yorumlanması sebebiyle çıkabilecek uyumsuzlukların çözümlenmesi amacıyla düzenlenmiştir.³⁷

III. Türkiye’de Yer Alan Düzenlemeler

Ülkeler, ithalat yoluyla yapılan haksız rekabete karşı yerli üreticilerini korumak ve üreticilerin ithalattan zarar görmelerini önlemek amacıyla ticaret politikası savunma araçlarına başvurabilmektedir. Ticaret politikası savunma araçlarını ise dampinge karşı önlemler, sübvansiyona karşı önlemler ile korunma ve gözetim önlemleri oluşturmaktadır. Bu kapsamda Türkiye’de dumping ve sübvansiyonla ilgili çeşitli mevzuat düzenlemeleri yapılmıştır. Bu düzenlemelere bakıldığında;

Türkiye’de ithalatta haksız rekabetin önlenmesine ait düzenleme ilk olarak 14/6/1989 tarih ve 3577 sayılı İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Kanun (4412 Sayılı Kanun ile Değişiklik 3577 Sayılı Kanun)³⁸ ile yapılmıştır. Ayrıca daha sonradan 2005/9840 ve 2020/3113 Sayılı Kararlarla Yapılan Değişikliklerle birlikte ayrıca 30/10/1999 tarih ve 23861 sayılı İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Yönetmelik ile İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Yönetmeliğe Ek Madde Eklenmesine Dair Yönetmelikte de düzenlenmiştir.

Ayrıca; 12 Eylül 1963 Ankara Antlaşması, Türkiye Cumhuriyeti devleti ile Avrupa Ekonomik Topluluğu arasında 12 Eylül 1963’te imzalanan ortaklık anlaşmasıdır. Bunun haricinde 27 Ekim 1999 tarihli Gümrük Kanunu da uygulamaya alınmıştır.³⁹

³⁵ Yaman, s.36.

³⁶ <https://ticaret.gov.tr/dis-iliskiler/cok-taraflı-ve-bolgesel-iliskiler/cok-taraflı-iliskiler/dunya-ticaret-orgutu-dto>, (E.T.09.09.2023).

³⁷ <https://ticaret.gov.tr/data/5c1cdf5913b8761fc0cf270d/08.Anla%C5%9Fmazlıklar%C4%B1klar%C4%B1n%20Halli%20Mekanizmas%C4%B1.doc>, (E.T.09.09.2023).

³⁸ <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=3577&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>, (E.T.09.09.2023).

³⁹ [Mevzuat.gov.tr](https://www.mevzuat.gov.tr), (E.T.09.09.2023).

A. Türk Ticaret Kanunu

Türk Hukukuna göre haksız rekabet müessesesi farklı kanunlarda düzenlenmiştir. Türk Borçlar Kanunu (TBK) 57'nci maddesinde haksız rekabete değinmiş, ticari nitelikte olmayan haksız rekabet eylemlerine bu Kanunun uygulanacağı ifade edilmiştir. Ancak ticari nitelikte olan haksız rekabet işlemlerine Türk Ticaret Kanunu (TTK) 54'üncü vd. maddeleri uygulanmaktadır.

Hangi durumlarda Borçlar Kanununun ve Ticaret Kanununun uygulanacağı ancak adi-ticari iş ayrımının yapılması ile mümkün olmaktadır. Bu konunun tespiti bazı durumlarda zor olabilmektedir. Zira Ticaret Kanunu, ticari iş ile adi işin tam ayrımını yapmamakta, bu açıdan tedarik edenler ile müşteriler veya rakipler arasında arasındaki ilişkileri etkileyen dürüstlük kuralına aykırı olan ya da aldatıcı nitelikte olan ticari davranışlar ve uygulamaları da kapsamında almaktadır.

Damping ve sübvansiyonun söz konusu olduğu bazı durumlarda Türk Ticaret Kanununun (TTK) haksız rekabete dair hükümleri uygulanabilmektedir. Türk Ticaret Kanununun 54'üncü maddesinde yer alan genel hükme⁴⁰ göre rakiplere karşı damping ve sübvansiyonun haksız rekabet kapsamında değerlendirilmesi mümkündür.

Zira devletten yardım olarak rakiplerin piyasadan silinmesi amacıyla ürünlerini zararına satması ve zararın devletten alınan yardımlarla karşılanması iyi niyet kurallarına aykırı bir durum oluşturmaktadır. TTK ile birlikte 3577 sayılı Kanunla zarar gören rakiplerin damping ve sübvansiyon durumlarına esasen yer alan haklarının teyit edilmesine vesile olmuştur.

3577 sayılı Kanun ile getirilen korumanın etkisi, kural olarak ileriye yönelik niteliktedir. Dampingle mala ek vergi konulması suretiyle üretim dalının korunması amaçlanmakta ve bu durum da genelde gelecekte ithal edilecek malların fiyatlarının artmasına neden olmaktadır. Bu durumun sonucunda ulusal pazarda yer alan üreticilerin de soruşturmanın açılmasından önce veya soruşturma sırasında damping veya sübvansiyondan zarar görmeleri söz konusu olabilmektedir.⁴¹ Ayrıca dampinge konu olan ithalattan dolayı sadece ülkedeki üretim dalı değil, bazı üreticilerin zarar görmesi mümkündür. İşte bu hallerde Türk Ticaret Kanununun haksız rekabete dair hükümleri uygulama alanı bulmaktadır.⁴²

⁴⁰ Türk Ticaret Kanununun 54'üncü maddesinin birinci fıkrasınınca; Haksız rekabete ilişkin bu Kısım hükümlerinin amacı, bütün katılanların menfaatine, dürüst ve bozulmamış rekabetin sağlanmasıdır. (2) Rakipler arasında veya tedarik edenlerle müşteriler arasındaki ilişkileri etkileyen aldatıcı veya dürüstlük kuralına diğer şekillerdeki aykırı davranışlar ile ticari uygulamalar haksız ve hukuksal aykırıdır.

⁴¹ Hüseyin Aydın, Türk Ticaret Kanununda Haksız Rekabet Suçları, Ankara 2008, s.46-47.

⁴² Hanife Dirikkan, Karşılaştırmalı Hukuk Açısından Damping ve Antidamping Önlemler, İzmir 1996, s.272.

Bir malın normal değerinin altında bir fiyata satılarak Türkiye'ye ihraç edilmesi halinde dumping gerçekleşmiş olmaktadır. Tekinalp'e göre normal fiyat için üç unsur bulunmaktadır. Bunlar; ihracatçı ülkenin kendi iç piyasasına ait olan fiyattır, diğeri ihracat yapan ülkenin aynı ya da benzer mallara Türkiye'den başka diğerkülkelere yapacağı ihracatta fiyattır, diğerbir unsur ise üretilen malın maliyetinin üzerine üretici tarafından karının da eklenmesi hususudur.⁴³

Rekabeti bozan ve haksız olarak yapılan sübvansiyonda denge ancak telafi edici vergilerin yürürlüğe konulması ve uygulanması ile sağlanmaktadır. Aynı ya da benzer bir malın normal fiyatı ile Türkiye'ye ihraç fiyatı arasında gerçekleşen fark sübvansiyon miktarını oluşturmaktadır.⁴⁴

İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Kanununun 2'nci maddesinin (i) bendine göre zararın hangi durumlarda gerçekleşeceği ifade edilmiş ve Kanuna göre zararın bulunması ya da en azından tehlikenin mevcut olması gerektiği ifade edilmiştir.

B. Rekabetin Korunması Hakkında Kanun

Rekabetin artması piyasalardaki tekelleşmeye neden olması nedeniyle rekabete ilişkin detaylı bir yasal düzenlemenin gerekliliği hâsıl olmuştur. Bu bağlamda 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun kabul edilmiştir. Kanun, Anayasanın 167'nci maddesine dayanarak çıkarılmış ve Roma Anlaşmasının 85'inci ve 86'ncı maddelerinin temelinde düzenlenmiştir.⁴⁵

Haksız rekabet, ekonomik rekabetin her türlü ihlalidir. Bu tanım haksız rekabeti hukuksal açıdan betimlemekte olup, ekonomik açıdan haksız rekabet daha çok piyasa yapısından kaynaklanmaktadır. Tekel, kartel ve tröstlerin satış, üretim, fiyatlama, dağıtım veya reklam politikalarının eşit rekabeti aksatacak şekilde uygulanması haksız rekabettir.

Uluslararası ticarete görülen en önemli haksız rekabet şekilleri de dumping ve sübvansiyonlardır. Dış ticarete haksız rekabetin önlenmesi, dış ticarete haksız rekabet hallerinden dampinge veya sübvansiyona konu olan ticaretin neden olduğu zarara karşı bir üretim dalının korunması amacıyla yapılacak işlemleri, alınacak önlemleri, gerekli ilke ve uygulama kararlarını ve bu kararların uygulanabilmesine ilişkin usul ve esasları kapsar.

4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanununun 6'ncı maddesinin ilk fıkrasında bir veya birden fazla teşebbüsün ülkenin bütününde ya da bir bölümünde

⁴³ Dirikkan, s.274; Ünal Tekinalp, Anti-Damping ve Anti-Sübvansiyon Hukukunun Ana İlkeleri, Domaniç'e Armağan, İstanbul, 1995, s.214.

⁴⁴ Reha Poroy/Hamdi Yasaman, Ticari İşletme Hukuku, 17. Bası, İstanbul 2018, s.347.

⁴⁵ Sabih Arkan, Ticari İşletme Hukuku, Ankara 2023, s.337.

bir mal veya hizmet piyasasındaki hâkim durumunu tek başına yahut başkaları ile yapacağı anlaşmalar ya da birlikte davranışlar ile kötüye kullanılmasını yasaklanmış ve maddenin ikinci fıkrasında da örnek niteliğinde bazı kötüye kullanma halleri sayılmıştır.

4054 sayılı Kanunun 6'ncı maddesinin lafzından da anlaşılacağı üzere, Türk rekabet hukukunda hâkim durumun kötüye kullanılması olarak nitelenebilecek bir ihlalin varlığı için iki koşulun bir arada sağlanması gerekmektedir. Bunlardan birincisi, hâkim durumdaki bir teşebbüsün varlığı, ikincisi ise hâkim durumdaki teşebbüs tarafından gerçekleştirilen eylemin kötüye kullanma niteliğini taşımasıdır. Eğer bu koşullardan herhangi birisinin somut olay incelemesinde bulunmaması halinde, 4054 sayılı Kanunun 6'ncı maddesi kapsamında hâkim durumun kötüye kullanılmasından söz edilmesi mümkün değildir.⁴⁶

Bununla birlikte, Hâkim Durumdaki Teşebbüslerin Dışlayıcı Kötüye Kullanma Niteliğindeki Davranışlarının Değerlendirilmesine İlişkin Kılavuzun 7'nci paragrafında de belirtildiği üzere, hâkim durumun kötüye kullanılmasının iki unsurundan birinin bulunmadığının açıkça gösterilebildiği durumlarda diğer unsura ilişkin analize yer verilmemesi mümkündür.

Hâkim durumda olsun ya da olmasın teşebbüslerin kimlerle iş yapacakları Anayasanın 48'inci maddesi kapsamında çalışma ve sözleşme özgürlüğü prensibi çerçevesinde korunduğundan, tarafların bu iradelerine ancak çok sınırlı koşullar dâhilinde müdahale edilebileceği genel kabul görmektedir.

Rekabet hukuku uygulamasında; bir teşebbüsün ürettiği mal ya da hizmetler ile sahibi olduğu maddi ya da gayri maddi işletme unsurlarını diğer teşebbüslere sağlamaması ya da bunların diğer teşebbüsler tarafından kullanılmasına doğrudan veya dolaylı olarak izin vermemesi sözleşme yapmayı reddetme olarak ele alınmaktadır. Bu çerçevede hammadde niteliğindeki fiziksel ürünler, belirli hizmetlerin sağlanabilmesi için gerekli altyapılar, ürün dağıtım sistemleri ve fikri mülkiyet hakları ile korunan yahut korunmayan gayri maddi işletme unsurları ya da bilgileri ile teşebbüslerin sözleşme yapma talebine konu olabilecek diğer varlıklar anılan mal, hizmet ya da unsurlar arasında değerlendirilebilmektedir.⁴⁷

C. İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Kanun

3377 sayılı İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Kanun ile dış ticarete haksız rekabet hallerinden biri olan dämpinge yer verilmiştir. Kanun ile bir ürüne ilişkin ithalatın gerçekleştirilmesi sonucunda zararın meydana gel-

⁴⁶ 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanunun 6 ncı maddesi.

⁴⁷ <https://www.rekabet.gov.tr/Karar?kararId=12a3f87b-e7d6-4bf9-8a71-3d43339556a1>, (E.T.19.09.2023).

mesine sebep olması ve bu nedenle zarara konu olan üretim dalının korunması amacıyla yapılacak işlemlere, alınacak önlemlere ve kararların uygulanmasına yönelik düzenlemeler yer almaktadır. Ayrıca önlemlerin alınması ve uygulanmasına ilişkin de Kurulun oluşturulması ve görevlerinin usul ve esaslarına yönelik hükümlere de yine anılan Kanunda yer verilmiştir.

3577 sayılı Kanunun amacı ve kapsamı 1'inci maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, Kanunun amacı, ithalatta haksız rekabet hallerinde dampinge veya sübvansiyona konu olan ithalatın sebep olduğu zarara karşı bir üretim dalının korunmasıdır.⁴⁸

3577 sayılı Kanunda, ithalatta haksız rekabete ilişkin suç ve ceza hükümlerine yer verilmemiştir. Her ne kadar öğretilerde, ithalatta haksız rekabet teşkil eden fiillerin, TTK'nin 55'inci maddesi bağlamında haksız rekabet teşkil edebileceği kabul edilmiş ise de, bu fiillerin TTK'nin 62'nci maddesine göre suç olarak kabul edilmesi mümkün değildir. Zira 3577 sayılı Kanunun yasakladığı dampinge ve sübvansiyon fiilleri, TTK'nin 62'nci maddesinde suç olarak düzenlenmemiştir.

3577 sayılı Kanunun uygulanmasına yol açan eylemlerin gerçekleşmesi aynı zamanda Türk Borçlar Kanununun (TBK) veya TTK'deki haksız rekabet hükümlerinin de ihlaline yol açabilmektedir. Bu ihtimalde hem 3577 sayılı Kanunda yer alan yaptırımlar hem de TBK veya TTK'deki yaptırımlar birlikte uygulanabilmektedir.⁴⁹

Ayrıca 3577 sayılı Kanunun amacı ve düzenlemiş olduğu konular itibarıyla haksız rekabetten daha farklı bir tezahür şekli bulunmaktadır. Kanun ile belirli bir iş kolunun dış müdahaleler sonucunda zarar görmesinin önlenmesi amaçlanmış ve buna yönelik detaylı tedbirler ele alınmıştır.⁵⁰

Sonuç olarak, 3577 sayılı Kanun, kamu düzenini ilgilendirmektedir. Rekabetin önleniminin çözümü olarak devlet vergi alınması yoluna gitmektedir.

IV. Uluslararası Düzenlemeler

A. Genel Olarak

Dampinge karşı ilk hukuki düzenleme 1904 yılında Kanada tarafından düşük fiyatlı çelik ithal ürünlerine karşı yapılmıştır.⁵¹ Bunlar;

⁴⁸ Ülgen/Teoman/Helvacı; Kendigelen; Kaya, Nomer Ertan, 2009, 478.

⁴⁹ Arkan, s.315.

⁵⁰ Rıza Ayhan/Hayrettin Çağlar/Mehmet Özdamar, Ticari İşletme Hukuku, 12. Bası, Ankara 2019, s.357.

⁵¹ <https://ticaret.gov.tr/ithalat/ticaret-politikasi-savunma-araclari/dampinge-ve-subvansiyon/dampinge-ve-subvansiyon-ulusal-mevzuat>, (E.T.20.09.2023).

- Law on the Prevention of Unfair Competition in Imports
- Decree on the Prevention of Unfair Competition in Imports
- Regulation on the Prevention of Unfair Competition in Imports olarak düzenlenmiştir.

Damping konusunda, uluslararası düzeyde ülkeleri bağlayıcı ilk düzenleme 1947 yılında GATT'ın VI. maddesi ile yapılmıştır. Bu maddeye işlerlik kazandıracak ayrıntılı düzenleme ise 1967 yılında Kennedy Raundunda VI. Maddenin Uygulanmasına İlişkin Anlaşmanın imzalanması ile gerçekleştirilmiştir.⁵²

GATT'ın Kennedy Raundu'nda tarife dışı önlemlere ilişkin konular arasında dampinge karşı önlemler hakkında da görüşmeler yapılmış ve Round sonucunda GATT'ın VI. Maddesinin Uygulanmasına İlişkin Anlaşma (Anti Damping Anlaşması) kabul edilmiştir.⁵³ Anlaşma dampingi yasaklamamakta, sadece üye ülkelerin hangi hal ve şartlarda anti damping önlemlere başvurabileceklerine ilişkin prosedürleri belirlemektedir. Bu doğrultuda, uluslararası alanda dampinge karşı önlemler yalnızca bu Anlaşmada öngörülen koşullarda ve bu Anlaşma hükümlerine uygun olarak başlatılan ve yürütülen soruşturmalar gereğince uygulanabilir.⁵⁴

Eskiden ABD, AB, Kanada, Avustralya gibi gelişmiş ülkeler tarafından kullanılan damping soruşturmaları artık gelişmekte olan ülkeler tarafından daha sık başvuru bir savunma aracı haline gelmiştir.⁵⁵

B. Yetki Verilen Yönetmelik

AB 2016/1036 sayılı Yönetmelik, AB dışı ülkelere AB pazarına bırakılan ithalatlara karşı koruma sağlamak için AB ticaret savunma kurallarını belirlemektedir.⁵⁶ Bu Yönetmelik üç kez değiştirilmiştir: İlk olarak Yönetmelik (AB) 2017/2321, sonradan Yönetmelik (AB) 2018/825 ve daha sonrasında ise Devredilen Yönetmelik (AB) 2020/1173 olarak düzenlenmiştir.

⁵² Elele, 2008, s.55.

⁵³ Elele, 2008, s.56.

⁵⁴ Elele, 2008, s.57.

⁵⁵ Hülya, Göktepe, İthalatta Haksız Rekabet ve Türkiye'de Anti-damping Uygulamaları, Uluslararası Ticaret II, International Conference on Eurasian Economies, Session 4C, 2015, s.450.

⁵⁶ Avrupa Birliği üyesi olmayan ülkelere yapılan dampingli ithalatlara karşı korumaya ilişkin 8 Haziran 2016 tarih ve (AB) 2016/1036 sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konsey Tüzüğü (kodlanmış metin) OJ L 176, 30 Haziran 2016, s.21-54 (Yürürlükte: Bu yasa değiştirildi. Mevcut birleştirilmiş versiyon: 11/08/2020 tarihidir. Yönetmelik 20 Temmuz 2016 tarihinden itibaren yürürlüktedir. (AB) 2016/1036 sayılı Yönetmelik, 1225/2009 sayılı Tüzüğün (EC) ve sonraki değişikliklerinin yerine geçmiş ve yerini almıştır.

Değişiklik yapan yönetmelik (AB) 2017/2321, 20 Aralık 2017'de yürürlüğe girmiştir.

Değişiklik yapan yönetmelik (AB) 2018/825, 8 Haziran 2018'de yürürlüğe girmiştir.

Devredilen Yönetmelik (AB) 2020/1173, 11 Ağustos 2020'de yürürlüğe girmiştir.

AB 2017/2321 sayılı Değişiklik Yönetmeliği, hükümet müdahalesi nedeniyle piyasada önemli bozulmalar olduğu Dünya Ticaret Örgütü üyesi ülkelerden yapılan ithalatlara içeren durumlarda kullanılacak bir damping hesaplama yöntemi getirmektedir.⁵⁷

Değişiklik yapan (AB) 2018/825 sayılı Yönetmelik uyarınca gerçekleştirilen incelemede Komisyon, genel ithalatın, açıklamadan önceki dönemde AB endüstrisine herhangi bir ek zarar vermediği sonucuna varmıştır. Bu nedenle ön bilgilendirme süresinin süresini dört haftaya çıkaran bir yetki devri kanununu kabul etmiştir.

C. Değişiklik Yapan Yönetmelik

Asıl Yönetmelik AB 2018/825 sayılı Yönetmelik ile değiştirilmiş, diğer hususların yanı sıra aşağıdaki hükümler de eklenmiştir:

Geçici anti dumping önlemlerinin uygulanmasına ilişkin süre, başlangıç tarihinden itibaren dokuz aydan yedi aya indirilmiştir. Mevcut koşulların varlığı halinde bu sürenin sekiz aya uzatılması da mümkün olmaktadır. Bu durum, küçük şirketlerin ticaret savunma araştırmalarına katılmasını kolaylaştırmaktadır.

Yönetmelik ile anti dumping davalarında “daha az vergi kuralı” olarak bilinen kuralın nasıl uygulanacağı düzenlenmektedir. AB şu ana kadar sadece dampingin tam kapsamının altında bir seviyede önlemler uygulayabilmiştir; daha düşük bir seviye zarar marjı AB endüstrisinin zarar görmesini ortadan kaldırmak için yeterli olmuştur. Yeni kurallara göre, ihracat pazarında söz konusu ürünü üretmek için kullanılan hammaddelerde önemli bozulmalar olması ve bunun bir bütün olarak AB'nin çıkarına olması durumunda, anti dumping önlemleri tüm damping seviyesinde uygulanabilecektir.⁵⁸

Yönetmelik ile zararsız fiyatın (sektörün normal şartlarda rahatlıkla talep edebileceği fiyat) hesaplanmasına yönelik yeni kurallar getirilmektedir. Hesaplama artık altyapı veya araştırma ve geliştirme gibi gerekli yatırımların maliyetlerinin yanı sıra örneğin sera gazı emisyon sertifikalarının ticaretinin bir parçası olarak sosyal ve çevresel standartlarla ilgili gelecekteki harcamaları da hesaba katabilmektedir. Hasarsız fiyat artık hesaplamaya dâhil edilen minimum %6 kâr varsaymaktadır, ancak duruma göre daha yüksek bir kar marjı da mümkün olmaktadır.

İlgili taraflara, geçici önlemlerin uygulanıp uygulanmadığına ilişkin üç hafta önceden bildirimde bulunmak üzere bir ön bildirim dönemi başlatılmıştır. İnce-

⁵⁷ https://www.wto.org/english/news_e/news23_e/dsb_26oct23_e.htm, (E.T.09.09.2023).

⁵⁸ [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2018/621880/EPRS_ATA\(2018\)621880_DE.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2018/621880/EPRS_ATA(2018)621880_DE.pdf), (E.T.29.09.2023).

lemenin önlemlerin sonlandırılmasına yol açması durumunda, sona erme incelemesi devam ederken toplanan vergilerin geri ödenmesini sağlanmaktadır.⁵⁹

V. Avrupa Birliğinde Durum

A. Genel Durum

Belirli koşullar altında Avrupa Birliği, haksız ticaret uygulamalarına karşı koruma sağlamak amacıyla üçüncü ülkelerden yapılan ithalatlara cezai tarifeler uygulayabilir. Bunlar genelde anti dumping vergileri şeklinde olmaktadır. Bu durum birlik pazarındaki mallara kıyasla haksız fiyat avantajını telafi etmektedir. Ancak bu tür tedbirlerin uygulamaya konmasına ancak birkaç yıl sürebilecek, kesin olarak düzenlenmiş bir soruşturma prosedürünün başlatılmasından sonra Avrupa Komisyonu tarafından karar verilmektedir.⁶⁰

Dampingle mücadelenin bir yolu, etkilenen ürünlere anti dumping vergileri uygulamaktır. AB'nin, anti dumping kuralları da dahil olmak üzere adil olmayan ticaret uygulamalarına karşı kullanabileceği bir dizi ticaret savunma aracı vardır. Avrupalı şirketlerin buna ayak uydurması ise bazı durumlarda çok zor olmaktadır. En kötü durumda bu, şirketlerin kapanmasına ve çalışanların işlerini kaybetmesine yol açabilmektedir.⁶¹

B. Avrupa Birliğinin Damping Politikası

AB, istihdam ve refah yaratan serbest ticarete önem vermektedir. Ancak devletlerin ürünleri haksız yere sübvansiyon etmesi veya fazla üretim diğer pazarlara indirimli fiyatlarla satması durumunda ticaret bozulabilmektedir.

Bu durum diğer şirketlerin rekabete ayak uydurmasını zorlaştırmaktadır, bu da işletmelerin kapanmasına ve çalışanların işten çıkarılmasına açabilmektedir. İşletmeleri ve çalışanları korumak için AB'nin anti dumping veya anti sübvansiyon önlemlerine başvurması gerekebilir.

AB, ürünlerini Avrupa'ya "damga ettirdikleri" tespit edilmesi halinde, AB üyesi olmayan ülkelere ceza uygulayabilmektedir. Cezalar anti dumping vergileri şeklinde uygulanmaktadır. Ancak AB'nin Dünya Ticaret Örgütü'nün (DTÖ) kurallarına uyması da gerekmektedir. Avrupa Birliği, menşe veya ihracatçı ülkenin

⁵⁹ [https://eur-lex.europa.eu/DE/legal-content/summary/anti-dumping-measures.html#:~:text=Antidumpingma%C3%9Fnahmen%3A%20Ma%C3%9Fnahmen%20gegen%20die%20Einfuhren,die%20EU%2DHersteller%20bedeutend%20sch%C3%A4digen,\(E.T.01.10.2023\).](https://eur-lex.europa.eu/DE/legal-content/summary/anti-dumping-measures.html#:~:text=Antidumpingma%C3%9Fnahmen%3A%20Ma%C3%9Fnahmen%20gegen%20die%20Einfuhren,die%20EU%2DHersteller%20bedeutend%20sch%C3%A4digen,(E.T.01.10.2023).)

⁶⁰ <https://www.hza-seminare.de/zoll-news/415/einfuhr-dauerhafte-antidumpingzoelle-auf-bestimmte-waren-aus-china.>

⁶¹ [https://www.europarl.europa.eu/news/de/headlines/economy/20180621STO06336/dumping-definition-und-auswirkungen,\(E.T.15.10.2023\).](https://www.europarl.europa.eu/news/de/headlines/economy/20180621STO06336/dumping-definition-und-auswirkungen,(E.T.15.10.2023).)

hükümetinin bir malın üretimi, ihracatı veya nakliyesi için yasa dışı mali yardım sağlaması durumunda yasa dışı sübvansiyon olarak kabul etmektedir.⁶²

Bir anti dumping ve/veya telafi edici verginin getirilmesinin temeli, vergilerin getirilmesi, hesaplanması ve toplanmasına ilişkin ilgili temel düzenlemelerin belirtildiği temel düzenlemelerdir, Avrupa Birliği üyelerine yönelik düzenlenen Dampingle Mücadele Temel Yönetmeliği (AB) 2016/1036 ve Sübvansiyonla Mücadele Temel Yönetmeliği (AB) 2016/1037 bulunmaktadır. Belirli mallara veya mal gruplarına karşı bireysel önlemler daha sonra ilgili ayrıntıları, koşulları ve geçerli gümrük oranları ortaya çıktığı bireysel düzenlemelerde belirtilmektedir.⁶³

İthalatta yasal olarak borçlu olunan vergiler olarak anti dumping ve telafi edici vergilerin alınmasının temeli, 56'ncı maddesinin birinci fıkrası oluşturmaktadır.⁶⁴ Mevcut tedbirlere ilişkin temel bilgiler ve bilgiler aynı zamanda Avrupa Komisyonu Ticaret Genel Müdürlüğünün web sitesinde de bulunabilir.

AB, ticari savunma araçlarını diğer ülkeler kadar sık kullanmamaktadır. Avrupa Birliğine ait ithalatının yalnızca yüzde 0,21'i bu durumdan etkilenmektedir. Bununla birlikte, dumpingli ve sübvansiyonlu ürünlere karşı korumanın geçmişte bir dizi AB endüstrisi için hayati önem taşıdığı kanıtlanmıştır.⁶⁵

AB'nin anti dumping vergilerinin uygulanmasında genellikle Çin Halk Cumhuriyeti ön sıralarda yer almaktadır. 2016 yılının Ekim ayında başta alüminyum, bisiklet, çimento, kimyasallar, seramik, cam, kağıt, güneş panelleri ve çelik olmak üzere 50'den fazla farklı Çin ürününe gümrük vergisi getirilmiştir.⁶⁶

VI. Dampinge Karşı Alınabilecek Önlemler

Her ülke, dış ticarete dumpingli ithalattan korunmak için, dumpingli ithalata karşı soruşturma açılması, geçici önlem alınması, kesin önlem alınması ve yapılan soruşturma sonucunda dampinge karşı vergi konulması gibi önlemler alabilir.

⁶² [https://www.zoll.de/Fachthemen/Zoelle/Zolltarif/Antidumping/antidumping_node.html#:~:text=Dumping%20liegt%20vor%2C%20wenn%20Handelswaren,gleichen%20Ware%20im%20selben%20Land,\(E.T.15.10.2023\).](https://www.zoll.de/Fachthemen/Zoelle/Zolltarif/Antidumping/antidumping_node.html#:~:text=Dumping%20liegt%20vor%2C%20wenn%20Handelswaren,gleichen%20Ware%20im%20selben%20Land,(E.T.15.10.2023).)

⁶³ [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DE/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R1036,\(E.T.20.10.2023\);AB2016/1036sayılıYönetmelik14'üncümaddesibirincifıkrası,antidumpingvergileriveyaAB2016/1037sayılıYönetmeliğin24'üncümaddesibirincifıkrası,telafiedicivergiler.](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DE/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R1036,(E.T.20.10.2023);AB2016/1036sayılıYönetmelik14'üncümaddesibirincifıkrası,antidumpingvergileriveyaAB2016/1037sayılıYönetmeliğin24'üncümaddesibirincifıkrası,telafiedicivergiler.)

⁶⁴ [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DE/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R1037,\(E.T.15.10.2023\).](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DE/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R1037,(E.T.15.10.2023).)

⁶⁵ [https://www.europarl.europa.eu/news/de/headlines/economy/20180601STO04822/antidumpingspolitik-wie-die-eu-gegen-unfaire-handelspraktiken-vorgeht\(E.T.08.10.2023\).](https://www.europarl.europa.eu/news/de/headlines/economy/20180601STO04822/antidumpingspolitik-wie-die-eu-gegen-unfaire-handelspraktiken-vorgeht(E.T.08.10.2023).)

⁶⁶ [https://www.europarl.europa.eu/news/de/headlines/economy/20180601STO04822/antidumpingspolitik-wie-die-eu-gegen-unfaire-handelspraktiken-vorgeht,\(E.T.08.10.2023\).](https://www.europarl.europa.eu/news/de/headlines/economy/20180601STO04822/antidumpingspolitik-wie-die-eu-gegen-unfaire-handelspraktiken-vorgeht,(E.T.08.10.2023).)

A. Türkiye’de Gerçekleştirilen Önlemler

Önlem alınmasını gerektiren haller, dumpinge konu olan ithalatın Türkiye’de bir üretim dalında maddî zarara yol açması veya maddî zarar tehdidi oluşturması veya bir üretim dalının kurulmasını fizikî olarak geciktirmesidir.

Dumpinge konu olan ithalattan; maddî zarar gördüğünü veya maddî zarar tehdidi altında bulunduğunu veya bu tür ithalatın bir üretim dalının kurulmasını fizikî olarak geciktirdiğini iddia eden üreticiler veya üretim dalı adına hareket eden gerçek veya tüzel kişi veya kuruluşlar dumpingin olup olmadığının incelenmesi ve buna karşı önlem alınmasını Ticaret Bakanlığından talep edebilirler.

GATT 1994’ün VI. Maddesini Uygulanmasına İlişkin Anlaşmanın 18’inci maddesi gereğince, her üye ülke DTÖ Anlaşması kendisi için yürürlüğe girdiği tarihten itibaren Antidumping Anlaşması da yürürlüğe girmiştir. Bu Anlaşmanın gerektirdiği doğrultuda üye olan her ülke kendi mevzuatını ve idari usullerini düzenlemekle ve gerekli tedbirleri almakla mükelleftir. Ancak fiyat karşılaştırması ve dumping marjının hesaplanma teknikleri Antidumping Anlaşmasında detaylı olarak düzenlenmediğinden ülkeler arasında uygulamalar farklı şekilde tezahür edebilmektedir.⁶⁷

Bir ülkenin kendi yerel pazarındaki yer alan işlemlerinde oluşan farklı uygulamalar yasal düzenlemelere uygun kabul edilebilmektedir, ancak başka bir ülkede bu uygulama diğer ülkelerin yasal düzenlemelerine aykırılık oluşturabilmekte, bu durum da haksız rekabetin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. DTÖ, ülkeler arasında yaşanan farklılıkların adaletsizliğe neden olmaması amacıyla fiyatların karşılaştırılması aşamasında her bir işlemi ayrı ele alarak, normal değer ve ihrac fiyatının karşılaştırılması zorunluluğunu getirmiştir.⁶⁸

Ülkeler, GATT ve DTÖ Kuruluş Anlaşması ile birlikte ayrıca kendi aralarında da ikili anlaşmalar yoluyla da antidumping önlemleri konusunu düzenlemeler yapmaktadır. Türkiye ile Avrupa Ekonomik Topluluğu arasında 23.11.1970 tarihli Avrupa Ekonomik Topluluğu ile Türkiye Arasında Ortaklık Kurulmasına Dair Anlaşmaya Katma Protokolü imzalanmıştır. Bu Protokol öz konusu ikili anlaşmalardan bir tanesini oluşturmaktadır. Söz konusu Protokole ayrıca Katma Protokol de denilmektedir ve anılan anlaşmanın 47’nci maddesine göre taraflar arasında dumping uygulanması halinde, bu uygulamaya son verilmesi amacıyla tavsiye niteliğinde düzenlemeleri kapsamaktadır.⁶⁹

İthalatta dumping ve sebep olduğu zarara karşı yerli üretimin korunması amacıyla yapılacak olan işlemler için Türkiye’de, 14.6.1989 tarihinde İthalatta

⁶⁷ Yaman, s.51.

⁶⁸ Yaman, s.52.

⁶⁹ Yaman, s.52.

Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Kanun düzenlenmiştir. Bu Kanunun 2'nci maddesinin (a) bendine göre dampingin tanımı yapılmış ve bir malın Türkiye'ye ihraç fiyatının, benzer malın normal değerinin altında olmasını damping olarak kabul etmiştir. Aynı tanım 30.10.1999 tarihinde yayımlanan İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Kararda da aynı şekilde düzenlenmiştir.

3577 sayılı Kanunun 8'inci maddesinde yer alan hükme göre dampinge konu olan ürünü ithal eden kişi ya da işletmeler anti damping vergisinin mükellefi olmaktadır. Ticaret Bakanlığı tarafından bu vergi tahsil edilmekte ya da gerekli durumlarda tedbir amaçlı teminata bağlanmaktadır.⁷⁰

B. Başvuru ve Soruşturma Aşaması

Dış ticarete haksız rekabetin önlenmesi için önlem alma görevi 3577/4412 Sayılı Kanun ile İthalat Genel Müdürlüğüne verilmiştir. Gerçek ya da tüzel kişiler veya kuruluşlar dampinge kaynaklı maddi zarar gördüğü veya zarar görme ihtimalinin bulunduğunu iddia etmesi halinde Ticaret Bakanlığı İthalat Genel Müdürlüğüne yazılı başvuru yapabilir ve inceleme başlatabilirler.⁷¹

Başvuru olmaksızın Genel Müdürlük re'sen de inceleme yapabilmektedir. Genel Müdürlüğün gerekli araştırmalarından sonra soruşturmanın açılıp açılmaması hususunu Kurula sunmaktadır. Soruşturmanın açılması sonrasında gerekli gördüğü önlemleri de Kurula sunabilmektedir. Yürütülen soruşturma sonucunda İthalatta Haksız Rekabeti Değerlendirme Kurulu tarafından geçici önlem, fiyat taahhüdü ya da dampinge karşı vergi uygulanması tedbir veya yaptırım kararları verilebilmektedir.⁷²

Kurul tarafından soruşturma sonucunda damping marjına göre belirlenen ve dampinge konu olan mala yönelik malın ithal edilmesi halinde malı ithal eden kişiden anti damping vergisi alınmaktadır.⁷³

Türkiye ithalatının yüzde 88'lik kısmı hammadde ve yatırım ürünlerinden oluşmaktadır.

Anti damping tedbirleri çerçevesinde 1995 yılından bu yana Dünya Ticaret Örgütü kurallarına uygun olarak Ağustos ayı itibarıyla toplam 204 tedbir alınmıştır.⁷⁴ Halihazırda 126 adet anti damping ve anti sübvansiyon tedbirleri yürürlükte yer almaktadır.

⁷⁰ Yaman, s.53.

⁷¹ 3577 sayılı Kanunun 4'üncü maddesinin birinci fıkrasına göre.

⁷² Yaman, s.53.

⁷³ 3577 sayılı Kanunun 7'nci maddesine göre.

⁷⁴ <https://ticaret.gov.tr/haberler/ticaret-bakanligi-olarak-piyasa-bozucu-haksiz-ve-dampingli-ithalata-karsi-yerli-ureticilerimizin-yanindayiz> (01.10.2023).

Türkiye'ye yapılan ithalatın dört milyar dolarlık tutarı tedbirlere tabi olmaktadır. Hâlihazırda on bir ülke menşeli on iki ürün grubunda soruşturmalarımız devam etmektedir. Korunma tedbirleri kapsamında dokuz adet yürürlükte olup, bu tedbirler 2022 yılında yaklaşık 800 milyon dolarlık ithalata etkide bulunmuştur.⁷⁵

C. Avrupa Birliğinde Gerçekleştirilen Önlemler

Kasım 2017'de Avrupa Parlamentosu Üyeleri haksız ucuz ithalatla mücadele etmek için daha katı kurallar kabul etmiştir:⁷⁶ Dampinge karşı tedbirlere karar verirken, sosyal ve çevresel dumpingin etkileri de dikkate alınmaktadır. Avrupa Komisyonu ihracatçı ülkelerdeki durumu izlemeli. AB şirketleri şikâyetlerini iletirken bu raporları kullanabilir. Avrupa Parlamentosu Üyeleri, 2018 yılının Mayıs ayında, dumpingli veya sübvansiyonlu ithalatlarda daha yüksek tarifelere izin veren ek hükümleri kabul etmiştir:⁷⁷

- AB, dumpingli ve sübvansiyonlu ürünlere daha yüksek tarifeler uygulayabilecektir.
- Anti dumping davalarındaki soruşturmalar önemli ölçüde kısaltılacaktır.
- KOBİ'lere yönelik bir yardım masası şikâyetler ve soruşturmalarla ilgilenecektir. Uygulanacak tarifelerin araştırılması ve değerlendirilmesinde sendikalar yer alacaktır.
- Stoklamayı önlemek amacıyla, AB'ye giren tüm ürünler, soruşturmanın rapor edildiği andan fiilen başlayana kadar sıkı bir şekilde izlenecek ve kayıt altına alınacaktır.
- Kurallar, münhasır ekonomik bölgeleri (öncelikle enerji üretimi için kullanılan) kapsayacak şekilde genişletilecektir.

Her iki öneri de Konsey tarafından onaylandıktan ve AB Resmi Gazetesinde yayımlandıktan sonra yürürlüğe girmektedir.

1. Koşulları

Bir ürünün ithalatına anti dumping tedbirleri uygulanabilmesi için dört koşulun karşılanması gerekmektedir:

- Bir ürünün AB'ye ihraç fiyatı normal değerinin altındaysa ithalatın durdurulması gerekmektedir;

⁷⁵ <https://ticaret.gov.tr/haberler/ticaret-bakanligi-olarak-piyasa-bozucu-haksiz-ve-dumpingli-ithalata-karsi-yerli-ureticilerimizin-yanindayiz> (01.10.2023).

⁷⁶ <https://www.europarl.europa.eu/news/de/headlines/economy/20180601STO04822/antidumping-politik-wie-die-eu-gegen-unfaire-handelspraktiken-vorgeht> (E.T.10.10.2023).

⁷⁷ <https://www.europarl.europa.eu/news/de/headlines/economy/20180601STO04822/antidumping-politik-wie-die-eu-gegen-unfaire-handelspraktiken-vorgeht>, (E.T.10.10.2023).

- Benzer ürünler üreten AB endüstrilerinde ciddi bir zarar meydana gelmesi gerekmektedir;
- Dampingli ithalat ile maddi zarar arasında illiyet bağının bulunması gerekmektedir;
- Anti dumping önlemi AB çıkarlarını ihlal etmemelidir - önlemler genel ekonomiye, ithalattan etkilenen sektöre sağlanan rahatlamadan daha fazla zarar vermemesi gerekmektedir.⁷⁸

2. Başvuru Süreci

AB'nin soruşturma başlatabilmesi için AB'li üreticilerin şikâyetinde bulunması gerekiyor. DTÖ kuralları uyarınca AB'nin, kendi sektörünün dampingli veya sübvansiyonlu ürünlerden zarar gördüğünü kanıtlaması gerekmektedir.⁷⁹

Anti dumping şikâyeti söz konusu ürünün AB üreticileri tarafından veya onlar adına doğrudan veya bir AB ülkesinin yetkilileri aracılığıyla Avrupa Komisyonuna yapılmaktadır. Sendikalar ayrıca şikâyetlerini AB sanayicileri ile birlikte sunabilir ve sürecin ilgili tarafları haline gelebilir. Özel durumlarda Komisyon, kendi inisiyatifiyle re'sen bir soruşturma da başlatabilir. Herhangi bir şikâyet, dampinge, zarara ve dampingli olduğu iddia edilen ithalat ile iddia edilen zarar arasında nedensellik bağına dair bir kanıt içermesi gerekmektedir.

Gizli ticari bilgileri korumak için şikâyetin iki versiyonu sunulmalıdır: gizli versiyon ve gizli olmayan versiyon. İlki yalnızca dava üzerinde doğrudan çalışan Komisyon çalışanlarına açıktır. Gizli olmayan versiyon, soruşturma açıldıktan sonra tüm ilgili tarafların erişimine açık olacaktır. Komisyon, soruşturma açılması için yeterli gerekçenin bulunup bulunmadığını tespit etmek amacıyla şikâyetinde yer alan delillerin doğruluğunu ve yeterliliğini incelemesi gerekmektedir. Bu inceleme, şikâyetinde bulunulduktan sonraki 45 gün içinde yapılması gerekmektedir.⁸⁰

3. Dampinge Karşı Soruşturmanın Yapılması

Komisyon soruşturma açmaya karar verdiğinde Avrupa Birliği Resmi Gazetesinde bir bildirim yayınlamak zorundadır. Bilinen tüm üreticiler ve diğer

⁷⁸ [https://eur-lex.europa.eu/DE/legal-content/summary/anti-dumping-measures.html#:~:text=Ant idumpingma%C3%9Fnahmen%3A%20Ma%C3%9Fnahmen%20gegen%20die%20Einfuhren,die%20EU%2DHersteller%20bedeutend%20sch%C3%A4digen,\(E.T.22.10.2023\).](https://eur-lex.europa.eu/DE/legal-content/summary/anti-dumping-measures.html#:~:text=Ant idumpingma%C3%9Fnahmen%3A%20Ma%C3%9Fnahmen%20gegen%20die%20Einfuhren,die%20EU%2DHersteller%20bedeutend%20sch%C3%A4digen,(E.T.22.10.2023).)

⁷⁹ [https://eur-lex.europa.eu/DE/legal-content/summary/anti-dumping-measures.html#:~:text=Ant idumpingma%C3%9Fnahmen%3A%20Ma%C3%9Fnahmen%20gegen%20die%20Einfuhren,die%20EU%2DHersteller%20bedeutend%20sch%C3%A4digen,\(E.T.23.10.2023\).](https://eur-lex.europa.eu/DE/legal-content/summary/anti-dumping-measures.html#:~:text=Ant idumpingma%C3%9Fnahmen%3A%20Ma%C3%9Fnahmen%20gegen%20die%20Einfuhren,die%20EU%2DHersteller%20bedeutend%20sch%C3%A4digen,(E.T.23.10.2023).)

⁸⁰ [https://eur-lex.europa.eu/DE/legal-content/summary/anti-dumping-measures.html#:~:text=Ant idumpingma%C3%9Fnahmen%3A%20Ma%C3%9Fnahmen%20gegen%20die%20Einfuhren,die%20EU%2DHersteller%20bedeutend%20sch%C3%A4digen,\(E.T.23.10.2023\).](https://eur-lex.europa.eu/DE/legal-content/summary/anti-dumping-measures.html#:~:text=Ant idumpingma%C3%9Fnahmen%3A%20Ma%C3%9Fnahmen%20gegen%20die%20Einfuhren,die%20EU%2DHersteller%20bedeutend%20sch%C3%A4digen,(E.T.23.10.2023).)

ilgili taraflarla temasa geçer ve onlardan anketleri kesin bir süre içerisinde doldurmalarını ister. Potansiyel olarak ilgilenen çok sayıda taraf varsa Komisyon, soruşturmasını ekonomik operatörlerin (ihracatçı üreticiler, AB üreticileri, ithalatçılar, kullanıcılar) bir örneği temelinde yürütmeye karar verebilir. Asıl Yönetmelik 2016/1036 uyarınca, Komisyonun ön bulgularına dayanarak geçici tedbirler uygulayabilmesi için soruşturmaların dokuz ay sürmesi gerekmektedir.⁸¹

4. Dampingin Varlığının Belirlenmesi

Komisyonun, soruşturmasına dayanarak, dampingin gerçekleştiği kanaatine varması durumunda aşağıdaki durumlar meydana gelebilir. Söz konusu ürünün AB'ye ithalatı üzerine, genellikle aşağıdaki şekli alan anti dumping tedbirleri uygulanabilmektedir:

- Değer vergisi - söz konusu ürünün ithalat değerinin bir yüzdesi;
- Özellikli tarifeler - belirli miktardaki mal için sabit bir değer, örneğin B. Bir ürünün tonu başına 100 Euro; veya
- Fiyat taahhüdü: İhracatçının asgari ithalat fiyatlarına uyma yükümlülüğüdür.

Geçici tedbirler, Komisyon tarafından uygulanması halinde en fazla altı ay sürer. Bunu, beş yıl süreyle yürürlükte kalacak nihai tedbirler izleyebilmektedir. Vergiler AB'deki ithalatçı tarafından ödenir ve ilgili AB ülkelerinin ulusal gümrük makamları tarafından tahsil edilmektedir.

Yürürlükteki tedbirler belirli koşullar altında geçici inceleme olarak gözden geçirilebilmektedir. Bu incelemenin kapsamı genellikle orijinal önlemlerin bir veya daha fazla unsuruyla, örneğin, dumping ve/veya zarar düzeyi, ürünlerin hacmi, önlemlerin niteliği ile sınırlı kalmaktadır. Sona erme incelemesi, tedbirlerin sona ermesi halinde dumping ve maddi zararın devam edeceği veya tekrarlanabileceği sonucuna varmadığı sürece, tedbirlerin süresi beş yıl sonra sona erecektir.

İthalatçılar vergilerin ödenmesine esas olan dumping marjının ortadan kaldırıldığını veya azaltıldığını kanıtlamaları halinde, ödemiş oldukları vergilerin tamamının veya bir kısmının iadesini talep edebilirler.

Genel kurul toplantısında onaylanan yeni kurallara göre AB, üçüncü ülkelerden yapılan dumpingli ithalatlara daha yüksek tarifeler uygulayabilmektedir.⁸²

⁸¹ [https://eur-lex.europa.eu/DE/legal-content/summary/anti-dumping-measures.html#:~:text=Antidumpingma%C3%9Fnahmen%3A%20Ma%C3%9Fnahmen%20gegen%20die%20Einfuhren,die%20EU%2DHersteller%20bedeutend%20sch%C3%A4digen,\(E.T.23.10.2023\).](https://eur-lex.europa.eu/DE/legal-content/summary/anti-dumping-measures.html#:~:text=Antidumpingma%C3%9Fnahmen%3A%20Ma%C3%9Fnahmen%20gegen%20die%20Einfuhren,die%20EU%2DHersteller%20bedeutend%20sch%C3%A4digen,(E.T.23.10.2023).)

⁸² [https://www.europarl.europa.eu/news/de/headlines/economy/20180530STO04606/antidumping-ein-modernes-mittel-unfairen-handelspraktiken-zu-begegnen,\(E.T.10.10.2023\).](https://www.europarl.europa.eu/news/de/headlines/economy/20180530STO04606/antidumping-ein-modernes-mittel-unfairen-handelspraktiken-zu-begegnen,(E.T.10.10.2023).)

Yeni yasayla AB, dumpingli ve sübvansiyonlu ithalata karşı kendisini daha iyi koruyabilecektir. Düzenlemelerin aynı zamanda anti dumping davalarındaki soruşturmaların kısaltılmasına yardımcı olması da amaçlanmaktadır. Ayrıca küçük ve orta ölçekli işletmelere (KOBİ) yönelik bir yardım masası da kurulacaktır.

Yardım Masası, küçük ve orta ölçekli şirketlerin adil olmayan ticaret uygulamalarına karşı şikâyetle bulunmalarına yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Bugün çoğunlukla çok uluslu şirketler olmak üzere büyük şirketlerin, öncelikle dumpingli veya sübvansiyonlu mallardan kaynaklanan rekabeti önlemek için anti dumping kurallarını kullanılmaktadır. Bu nedenle KOBİ'lerin bu karmaşık araçları anlamalarına ve uygulamalarına yardımcı olacak destek oluşturmak önem arz etmektedir.

5. Haksız Ticaret Uygulamalarına Karşı Anti Damping Kuralları

Avrupa Parlamentosu üyeleri, Avrupa endüstrilerini ve istihdamını ucuz ithalattan korumak için daha sert anti dumping düzenlemeleri istediği ileri sürülmektedir.⁸³

Bazen AB pazarına girmek isteyen yabancı şirketler ürünlerini anormal derecede düşük fiyatlara satmaktadır. Bu fiyatlar ihracatçı ülkenin iç piyasasındaki fiyatlardan daha düşüktür. Bu dumping Avrupalı üreticilere zarar verdiği ifade edilmektedir. Damping fiyatları, ihracatçı ülkedeki rekabet eksikliğinin, üretim sürecine güçlü hükümet müdahalesinin veya uluslararası çalışma ve çevre standartlarının göz ardı edilmesinin bir sonucu olabilir.

AB, dumpingli ithalata karşı koymak için anti dumping vergileri uygulayabilmektedir. Bu kapsamda 20 Haziran'da Uluslararası Ticaret Komitesi, bu tarifelerin ne zaman ve nasıl uygulanabileceğine ilişkin kuralların gözden geçirilmesi yönünde karar almıştır. Amaç, uluslararası ticaretin gerçeklerini (Çin ile dünyanın geri kalanı arasındaki ticarete ilişkin DTÖ düzenlemeleri dahil) daha iyi hesaba katılmasının sağlanmasıdır.⁸⁴

Avrupa Parlamentosu üyeleri, daha sonra AB Parlamentosu tarafından onaylanması gereken nihai bir metin üzerinde anlaşmaya varmak için Bakanlar Konseyi ve Komisyon ile kurumlar arası müzakerelere başlamıştır. Çin, AB'nin ABD'den sonra ikinci büyük ticaret ortağıdır. AB, Çin'in en büyük ticaret ortağıdır. Bu ticaret ortaklığının iyi yönlerinin yanında tehlike arz edecek yönleri de

⁸³ <https://www.europarl.europa.eu/news/de/headlines/world/20170616STO77646/antidumping-regeln-der-eu-schutz-gegen-unlautere-handelspraktiken>, (E.T.20.10.2023).
https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/595905/EPRS_BRI%282017%29595905_EN.pdf, (E.T.15.10.2023).

⁸⁴ Timothy Meyer, Free Trade, Fair Trade, And Selective Enforcement, Columbia Law Review, Vol.118, No.2 (March 2018), pp. 491-566.

bulunmaktadır. Bu kapsamda üçüncü ülkelerden piyasayı bozucu çelik ithalatına karşı 40'tan fazla AB anti dumping ve anti sübvansiyon önlemi mevcuttur (en yüksek rakam Çin'den yapılan ithalatla ilgilidir).⁸⁵

Avrupa Birliği tarafından çelik ürünlerine ilişkin verilen koruma tedbiri bulunmaktadır. Komisyon, 2019 yılında belirli çelik ürünleri için üç yıllık bir koruma tedbiri uygulamaya koymuştur. Bu koruyucu tedbir 30 Haziran 2024'e kadar uzatılmıştır. Koruma önlemi kapsamında belirlenen tarife kotalarının aşılması durumunda, aynı ithalata hem kota dışı vergi hem de anti dumping vergisi uygulanacaktır.⁸⁶

Koruma önlemleriyle birleştirilen anti dumping önlemlerinin ticaret üzerinde istenenden daha büyük bir etkiye sahip olabileceği göz önüne alındığında Komisyon, anti dumping vergisi ile kota dışı vergi oranının eş zamanlı uygulanmasını 2024 yılına kadar engellemeye karar vermiştir.⁸⁷

Avrupa Komisyonu, L 309/8 Resmi Gazetesinde yayınlanan 1 Eylül 2021 tarih ve (AB) 2021/1432 sayılı Uygulama Tüzüğü ile, Çin Halk Cumhuriyeti menşeli alaşımlı çelik (PSC telleri ve şeritleri) bazı ön ve arka gergili tel ve teller ithalatında kalıcı anti dumping vergileri belirlemiştir.⁸⁸

1 Eylül 2021'de Avrupa Komisyonu, Çin Halk Cumhuriyeti menşeli PSC tel ve tellerine anti dumping vergisi uygulamaya karar vermiştir. Düzenleme 4 Eylül 2021'den bu yana yürürlükte ve uzun yıllar süren araştırma ve incelemelerin sonuçlarına göre artık nihai hale gelecektir. Ayrıca Avrupa Komisyonu, Çin Halk Cumhuriyeti tarafından ithal edilen demir veya çelik bağlantı elemanlarına yönelik 18 Ekim 2023 tarihinde yeni ihracatçı üreticilere uygulanan muamele incelemesi başlatmıştır.⁸⁹

Yalnızca TARIC kodlu ürünler: 7217109010, 7217209010, 7312106191, 7312106591 ve 7312106991 anti dumping vergilerine tabidir. Geçerli bir ticari fatura ile kanıtlanması gereken bazı şirketler için bireysel vergi oranları uygulamakta, diğerleri için veya kanıtın eksik olması durumunda %46,20 oranında anti dumping vergisi uygulanmaktadır.⁹⁰

⁸⁵ François Godement, China's Market Economy Status and the European Interest, European Council on Foreign Relations, Jun. 1, 2016, s.9.

⁸⁶ <https://www.hza-seminare.de/zoll-news/415/einfuhr-dauerhafte-antidumpingzoelle-auf-bestimmte-waren-aus-china>, (E.T.01.01.2023).

⁸⁷ <https://www.hza-seminare.de/zoll-news/415/einfuhr-dauerhafte-antidumpingzoelle-auf-bestimmte-waren-aus-china>, (E.T.01.01.2023).

⁸⁸ <https://www.hza-seminare.de/zoll-news/415/einfuhr-dauerhafte-antidumpingzoelle-auf-bestimmte-waren-aus-china>, (E.T.01.01.2023).

⁸⁹ <https://tron.trade.ec.europa.eu/investigations/ongoing>, (E.T.19.09.2023).

⁹⁰ <https://www.hza-seminare.de/zoll-news/415/einfuhr-dauerhafte-antidumpingzoelle-auf-bestimmte-waren-aus-china>

Sonuç

Damping soruşturmaları sayısının sübvansiyon soruşturmaları ve korunma önlemlerinden daha fazla uygulandığı görülmektedir. Demir ve çelik ürünleri, özellikle Çin Halk Cumhuriyetinden ithal edilenler olmak üzere damping soruşturmalarına en çok maruz kalan ürünler olmuş ve bu ürünlere anti dumping vergileri uygulanmıştır. Yine Avrupa Birliği açısından bakıldığında demir ve çelik ürünleri orada da damping soruşturmalarına tabi olmaktadır. Demir ve çelik ürünleri piyasasına bakıldığında Çin Halk Cumhuriyeti neredeyse bu pazarda en önemli aktör konumundadır ve ürünlerini ihraç ederken diğer ülkelerin piyasasını bozma girişimlerini de amaçlamakta, ancak bu girişimler soruşturmalar ile engellenmeye çalışılmaktadır.

Damping soruşturmaları ülkemizde ithal konusunu olan malların piyasaya girişinde pazarı olumsuz etkilemesi durumunda açılmaktadır. Soruşturmanın açılabilmesi için zararın varlığı büyük önem arz eder. Bu kapsamda soruşturmalar yürütülürken ithalatın engellenmesi amaçlanmamalı, aksine piyasanın etkin bir şekilde işlerliğinin rekabet hükümleri kapsamında işlerliğinin sürdürülmesi amaçlanmalıdır. Bu kapsamda ithal edilecek ürün için menşe ülke ve üretici veya ihracatçı işletmenin de önemi bulunmaktadır.

Ayrıca alınması gereken ama alınmamış olan antidumping vergisinin tespiti durumunda vergi ile vergi farkının üç katı kadar bir idari yaptırım ile karşı karşıya kalınacağı da aşikârdır. Yine son zamanlarda ek önlem olarak konulan menşe belgelerinin önemi iyice artmıştır. Bu bağlamda ithalatı gerçekleştiren işletmelerin ithalat yapılan ülkeden menşe belgelerini temin etmesi ve bunları beyan etmesi ithalat işlemlerinin uygulanması sırasında kendilerine işlem ve vergi kolaylığı sağlamalarına neden olacaktır.

Kaynakça

- Ayşenur Yaman, Türkiye'nin Uluslararası Ticarete Karşılaştığı Damping Sorunu ve Anti-Damping Vergisi Uygulamaları, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2019.
- François Godement, China's Market Economy Status and the European Interest, European Council on Foreign Relations, Jun. 1, 2016.
- Hülya, Göktepe, İthalatta Haksız Rekabet ve Türkiye'de Anti-damping Uygulamaları, Uluslararası Ticaret II, International Conference on Eurasian Economies, Session 4C, 2015, s.445-454.
- Hanife Dirikkan, Karşılaştırmalı Hukuk Açısından Damping ve Antidamping Önlemler, İzmir 1996.
- Hüseyin Aydın, Türk Ticaret Kanununda Haksız Rekabet Suçları, Ankara 2008.
- Jacob Viner, Dumping as a Method of Competition in International Trade, The University Journal of Business, Vol.1, No.1 (Nov., 1922), pp. 34-53.
- M. Feyzal Yıldız, Avrupa Topluluğu ve Türk Mevzuatında Anti-Damping Uygulamalar, İstanbul 1998.
- Murat Ozan BAŞKOL, İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesinde Anti-Damping Soruşturmalarının Etkinliği, Ekonomi Bilimleri Dergisi Cilt 2, Sayı 1, 2010.
- Nurdan Aslan/Ayşenur Yaman, Türkiye'nin Uluslararası Ticarete Uyguladığı ve Karşılaştığı Anti-Damping Vergileri Üzerine Bir İnceleme, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7 (2), Ekim 2020, s.238-256.
- Onur Elele, Uluslararası Ticarete Damping ve Antidamping, Ankara 2008.
- Rıza Ayhan/Hayrettin Çağlar/Mehmet Özdamar, Ticari İşletme Hukuku, 12. Bası, Ankara 2019.
- Reha Poroy/Hamdi Yasaman, Ticari İşletme Hukuku, 17. Bası, İstanbul 2018.
- Sabih Arkan, Ticari İşletme Hukuku, Ankara 2023.
- Timothy Meyer, Free Trade, Fair Trade, And Selective Enforcement, Columbia Law Review, Vol.118, No.2 (March 2018), pp. 491-566.
- Ünal Tekinalp, Anti-Damping ve Anti-Sübvansiyon Hukukunun Ana ilkeleri, Domaniç'e Armağan, İstanbul, 1995.

İnternet Kaynakları

- <https://www.rekabet.gov.tr>
- <https://www.tbmm.gov.tr>
- <https://www.resmigazete.gov.tr>
- <https://www.mevzuat.gov.tr>
- <https://www.jstor.org>
- <https://www.it-business.de>

<https://www.hza-seminare.de>.

<https://tron.trade.ec.europa.eu>.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content>.

<https://www.europarl.europa.eu>.

<https://www.wto.org>.

<https://www.zoll.de>.

<https://www.wko.at>.